

Franciszek Bujak

Traktat Kopernika o monecie

TRAKTAT KOPERNIKA O MONECIE

NAPISAL

FRANCISZEK BUJAK

I. WSTĘP

Mikołaj Kopernik nie tylko świeci słonecznym blaskiem w dziejach astronomji, ale jest niepospolitem bogactwem w historii ekonomiki społecznej. Niewątpliwie astronom ogromnie przewyższa ekonomistę w Koperniku, chociaż góruje on nad swymi poprzednikami i współczesnikami i na polu teorii ekonomji. Jest to zrozumiałe, że geniusz Kopernika nie zabłysnął równie świetnie na tem ubocznem polu studiów naukowych, jak na polu astronomji, której poświęcił całe życie.

Że zajęcie się zagadnieniami monetarnymi było dla Kopernika sprawą uboczną, najlepiej dowodzi ta okoliczność, że nie rozpowszechnił swojej rozprawy, ani nie ogłosił jej drukiem. Następnie trzeba pamiętać, że nie było jeszcze najważniejszego warunku do podobnej „rewolucji” jak na polu astronomji: brakowało nauce ekonomji zwartej teorii, obejmującej całość życia gospodarczego, teorii, którą możnaby zastąpić nową, własną teorią, wykrywszy błędność jej założeń. Wreszcie trzeba mieć i to na względzie, że Kopernik przystępował do zagadnień ekonomicznych od strony praktycznej i to jako rzeczoznawca wobec ciała ustawodawczego, co zgóry nakazywało ograniczyć teoretyczne wywody do rozmiarów niezbędnych dla udowodnienia tezy praktycznej.

Teorii ekonomicznej Kopernik nie stworzył, chociaż traktat jego dotyczy jednej z najistotniejszych części ekonomiki społecznej, mianowicie wymiany, a w szczególności narzędzia tej wymiany tj. pieniądza. W każdym razie poglądy ekonomiczne Kopernika posiadają zasadnicze cechy wielkiego jego umysłu i pozostają niewzruszone przez późniejszą naukę, to też mimo te wielkie różnice, jakie zachodzą między zasługami Kopernika w astronomji, a w ekonomji, jego wnikięcie w ten odcinek życia gospodarczego musi być zawsze wysoko cenione w historii nauki ekonomji.

Okoliczność, że Kopernik, duchowny ze stanowiska społecznego, prawnik kanonista z wykształcenia, a astronom i lekarz z zamiłowania, zajmował się obok inżynierji, kartografji, poezji i malarstwa także studjami monetarnymi, nie może dziwić nikogo, kto pamięta, że był to okres najbujniejszego Odrodzenia, kiedy pełno było takich zdumiewająco wszechstronnych ludzi, wysoce utalentowanych, albo nawet genialnych. Możliwe jest, że nie było bez wpływu na zainteresowanie, a zwłaszcza zrozumienie Kopernika dla spraw pieniądza jego pochodzenie z rodziny kupieckiej, wywodzącej się pierwotnie ze Śląska średniego (z pod Nissy). Samo nazwisko Kopernik znaczy tyle, co zajmujący się miedzią, jak np. złotnik, żeleznik. Najwcześniejsza wiadomość o ojcu Kopernika, pochodząca z r. 1448 stwierdza, że jako obywatel Krakowa handlował on miedzią, którą z Węgier przez Polskę do Prus (do Gdańska) wywoził¹⁾. Jest prawdopodobne, że Kopernik, ojciec, dostarczał także miedzi, jako surowca do polskich i pruskich mennic. Jeszcze bardziej niż tradycja rodzinna, mogło zwrócić uwagę badawczego umysłu Kopernika na zagadnienie pieniądza własne doświadczenie z ciągłym spadkiem waluty pruskiej, w której pobierał dochody w czasie długoletnich studjów w Krakowie i we Włoszech (1491—1505). Prof. L. Birkenmajer zwraca uwagę, że Kopernik musiał się zetknąć w Bolonii z Franciszkiem Raibolinim, zwanym powszechnie Francesco Francia, malarzem i rzeźbiarzem w metalu, oraz kierownikiem mennicy książęcej w Bolonii, który go też zapewne do malarstwa i do zagadnień monetarnych wprowadził. Raibolini cieszył się wtedy ogromną popularnością także w kołach uniwersyteckich i był w bardzo bliskich stosunkach z mistrzem i przyjacielem Kopernika, Dominikiem M. Novarrą²⁾.

Współpracownictwo naukowe Kopernika odegrało wybitną rolę w urzeczywistnieniu polsko-pruskiej reformy monetarnej z lat 1526 i 1528. Reforma ta jest nadzwyczaj udatnym przykładem wczesnego współdziałania nauki w rozwiązywaniu zagadnień gospodarczych. Duch Odrodzenia zaczął w wyższym stopniu, niż czasy scholastycyzmu pobudzać do szukania u przedstawicieli nauki pomocy w rozwiązywaniu zagadnień trudniejszych. Warto przypomnieć, że w r. 1471 król portugalski i Krzysztof Kolumb zwrócili się równocześnie do florenckiego lekarza i geografii, Toscanellogo, z zapytaniem, czy można dotrzeć na wschód płynąc wprost na zachód czyli postawili mu pytanie, czy ziemia jest okrągłą. Odpowiedź Toscanellogo stała się w 21 lat potem podstawą naukową odkrycia Ameryki i opłynięcia ziemi po następnych 28-miu latach. Natomiast tak bardzo uzasadnione odwołanie się papieża Sykstusa IV w r. 1474 do astro-

1) Handluje on miedzią jeszcze w r. 1477 (Prove, Nicolaus Copernicus I, II, str. 402).

2) L. Birkenmajer, Mikołaj Kopernik jako uczonec, twórca i obywatel, Kraków 1923, str. 41—42.

Źródło: Franciszek Bujak, *Traktat Kopernika o monecie*, w: *Mikołaj Kopernik*, Lwowski Komitet Obchodu 450 rocznicy urodzin M. Kopernika, Lwów—Warszawa 1924, fragment s. 41—42.

Publikacja jest dostępna na portalu Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej pod adresem: <https://kpsc.umk.pl/dlibra/doccontent?id=39493>.

O autorze:

Franciszek Bujak (ur. 16 sierpnia 1875 w Maszkienicach, zm. 21 marca 1953 w Krakowie) – historyk dziejów gospodarczych i społecznych Polski. Profesor historii Uniwersytetu Jagiellońskiego (1909–1918,

1946–1952), Uniwersytetu Warszawskiego (1919–1921) i Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie (1921–1941). Członek PAU od 1919 i PAN od 1952, prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego (w latach 1932–1933 i 1936–1937), członek Towarzystwa Historycznego we Lwowie. Stworzył szkołę badawczą polskiej historii gospodarczej. Inicjator serii wydawniczej *Badania dziejów społecznych i gospodarczych* (1931–1950) oraz czasopisma „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”.

Na podst.: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Franciszek_Bujak_\(historyk\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Franciszek_Bujak_(historyk)).